

Muzen in klederdracht bij station in Delden

Vanwege erfgoed wild kijken en lenig denken

tekst: Dora Brandt
foto's: Het Wilde Oog

De voor publiek toegankelijke kunstprojectruimte Het-Loket, grenzend aan Perron 1 in het voormalig stationsgebouw in Delden, is in een nieuwe fase van zijn bestaan beland. Waar men in Het-Loket binnen naar kunst kan kijken, in tegenstelling tot Perron 1 waar dit enkel van buitenaf mogelijk is, heeft MIKC de ambitie gerealiseerd om de genoemde ruimte naast een expositieplek ook een ontmoetingsplaats voor kunstliefhebbers te laten zijn. Het aanbod in Het-Loket zal daartoe uitgebreid worden en voortaan verder reiken dan uitsluitend het terrein van de beeldende kunst. Er zijn voorzieningen getroffen om bijvoorbeeld een podium te bieden aan theater try-outs, film, fotografie, muziek, de openingstijden worden aanzienlijk verruimd, bezoekers kunnen genieten van *slow coffee*, een hip fenomeen, soms eenvoudige maar bijzondere maaltijden. Al met al staat Het-Loket klaar om de plek te worden waar *het* gebeurt in Delden.

Met ingang van volgend jaar start er volgens de nieuwe visie een serie kleine projecten, waarin de menselijke communicatie centraal staat, met als gemeenschappelijke noemer *Do you have a name*. Het

is de bedoeling dat er, gerelateerd aan die projecten, workshops voor scholen en andere geïnteresseerden zullen worden gegeven, wat ten dele bepaald wordt door de noodzaak mee te bewegen met de steeds

knellender eisen van de subsidieverstrek- kers ten koste van de autonome beeldende kunst. De manier waarop MIKC daar sinds jaar en dag op inspeelt, getuigt beslist van flexibiliteit.

De fotografie komt als discipline het eerst aan bod voor publieksparticipatie. De huidige expositie *Wie niet weg is wordt gezien* van Het Wilde Oog, dat zijn Hans Lemmerman (1956) en Inge van Run (1960), wordt uitgangspunt voor workshops geënsceerde fotografie. Van oorsprong theatermakers, doen Lemmerman en Van Run onder het motto *Kijk Wild & Denk Lenig* sinds 2000 als Het Wilde Oog projectmatig beeldend onderzoek naar persoons- en/ of cultuurgebonden brokstukjes verleden en ze verbinden deze met kunst en vormgeving. *Wie niet weg is wordt gezien*, een reizende expositie, is een multimediaal project (taal, foto en film) met senioren uit Overijssel, vrouwen in klederdracht en vaders en zonen van de Vrije School. "Zij die keerpunten en voortzettingen van de geschiedenis vertegenwoordigen", volgens Het Wilde Oog.

Beeldenstromen

De film waarin de ouderen figureren is te zien op twee op kijkhoogte opgestelde videoschermen in Het-Loket, de bezoeker kijkt gelijktijdig naar twee rustig voorbijkomende beeldenstromen, wat op zich al een ervaring is, omdat de beelden gaan interfereren en er een wonderlijke wisselwerking ontstaat.

Op het linker scherm komen onder andere korte teksten uit interviews, gedachtenflarden, herinneringen, opmerkingen, ontboezemingen voorbij:

*Mijn beroep is violiste en bassist.
Mijn vader was leraar viool en contrabas.
Ik was enig kind en zijn kind moest alles.
Ik heb het vijftien jaar gedaan.
Het was iedere dag moeten.
Als ik het goed deed dan liep mijn vader naast zijn schoenen.
Toen ik mijn man leerde kennen, ben ik gestopt.*

De tekst wordt gedragen door het fragment van een keurig geplooid, wit dameskraagje waarop een zwart, drie rij-ig collier rust. Op het rechterscherm verrichten de senioren in alle stilte een aantal eenvoudige handelingen in opdracht van Het Wilde Oog. Het is prachtig hoe zij deze met speelse ernst uitvoeren en hoe eenzelfde handeling van persoon tot persoon verschilt.

Alleen al het simpele gebaar bijvoorbeeld van *man-neemt-hoed-af-ter-begroeting*, geregistreerd in varianten van onwennig tot zwierig... wat een verdwenen en vergeten wereld komt daar opeens tevoorschijn.

De kracht van de theatrale beelden zit mede in de vanzelfsprekendheid waarmee de deelnemers de vrijheid nemen om niet realistische handelingen uit te voeren, zoals een opgezette gans een feesthoedje op zijn kop zetten of – en dat ziet er werkelijk fantastisch uit – het met witte poedersuiker bestrooien van een door witte paardjes getrokken koetsje met deftig reisgezelschap, alles van porselein.

Steeds uitbundiger wordt de strooibus gehanteerd, het stuift naar alle kanten, ogen twinkelen, lachspiertjes trillen, associaties dienen zich aan. Het Wilde Oog laat mensen zichzelf verrassen.

Subculturen

Lemmerman en Van Run richten zich in hun werken op het zichtbaar en beleefbaar

maken van de rijkdom aan immaterieel cultureel Hollands erfgoed en dit proberen zij in beelden te verbinden met de wereld van nu.

In *Wie niet weg is wordt gezien* hangt een aantal foto's van vrouwen in traditionele Staphorster klederdracht, uit een project dat Het Wilde Oog op uitnodiging van die gemeente recent heeft uitgevoerd.

De vrouwen zijn in vol ornaat gefilmd en gefotografeerd op verschillende plekken in Overijssel, zoals op stations waaronder dat van Zwolle en Deventer, in leegstaande fabriekspanden, bij een monumentaal kunstwerk of in de vrije natuur.

De foto's tonen de dames in poses aansluitend bij of contrasterend met het karakter van een locatie of een bepaalde

architectuur, waar zij telkens in opdracht van Lemmerman en Van Run handelingen verrichten, al of niet met voorwerpen of zich geënceneerd ten opzichte van elkaar opstellen.

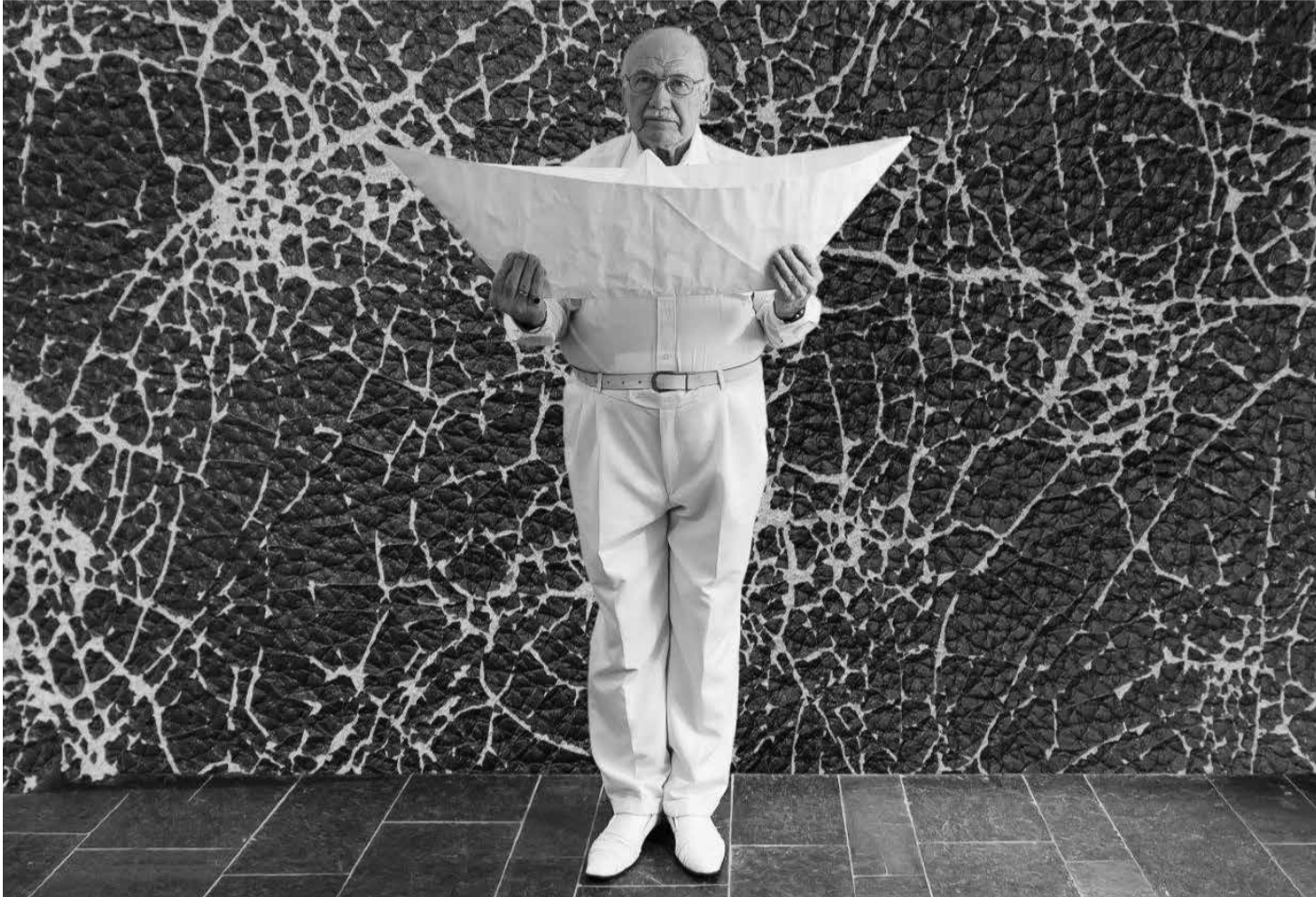
"Het was heel apart, maar we zijn een ervaring rijker", hebben de Staphorster dames die spontaan aan het project meededen achteraf laten weten.

Het Wilde Oog is geïnteresseerd in mensen en groepen die hun eigen geschiedenis, opvattingen en leefwijze tegen de verdrukking in trouw blijven en wil deze in een eigentijdse context verbeelden.

Lemmerman en Van Run hebben inmiddels door hun talrijke foto- en filmshoots (onder andere in Roombeek in Enschede en op het station van Delden) met de drie Spakenburgse schoonzussen Corrie, Hendrikje en Wijmpje Koelewijn, nooit anders dan traditioneel gekleed, een uniek beeldarchief opgebouwd dat in binnen- en buitenland tentoongesteld wordt. Al veertien jaar lang gaan de dames Koelewijn moeiteloos mee in de artistieke verbeeldingskracht van Het Wilde Oog dat hun *présence* inzet als dialoog met specifieke omgevingen die kunnen bestaan uit designbeurs, stoomgemaal, ziekenhuis, museum, of wat maar denkbaar is, want de conceptuele chemie tussen Lemmerman, Van Run en de vrouwen is nog lang niet uitgewerkt.

Zij fungeren als *muzen in klederdracht* die door hun betrokkenheid bij de kunstzinnige activiteiten de eretitel van *Spakenburgse Diva's* hebben verworven.

Wie niet weg is wordt gezien, de bijna gelijke rituele uitspraak na het aftellen bij het verstoppertje spelen, wordt traditiegetrouw gevolgd door het uitschreeuwen van *Ik kom!* Bij deze aan te vullen met: *naar Het-Loket voor Het Wilde Oog.*

BOEK en WERELD

Roman in brieven over de IJssellinie en Koude Oorlog

De IJssellinie is een verdedigingswerk uit de tijd van de Koude Oorlog. Tussen 1950 en 1968 wist bijna niemand dat deze waterlinie ons moest beschermen tegen de Russen. De schrijvers A.L. Sniijders en Erik Hartevelde schreven er samen een roman in brieven over: *Koude Oorlog aan de IJssel*. De officiële presentatie vindt volgende week woensdag plaats. Tommy Wieringa geeft dan in

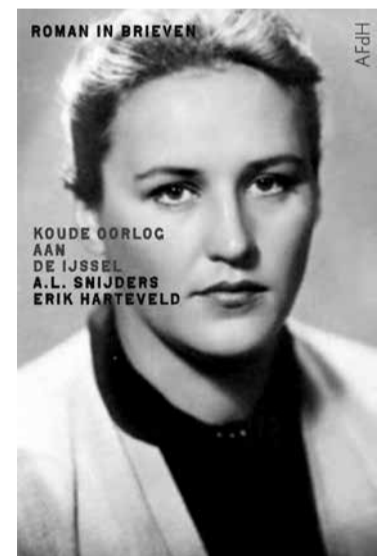
Havezate De Haere, aan de IJssel bij Olst, het eerste exemplaar aan majoor A.S. Parchomov, een KGB-officier in ruste.

Hartevelde (1955) studeerde Russisch en is oud-inlichtingenofficier bij het Nederlandse leger. Behalve auteur van poëzie en toneel is hij acteur en ook al jaren bluesmuzikant te Groningen. Sniijders (1937) is beroemd vanwege zijn *Zeer Korte Verhalen*. In 2011 won hij er de Constantijn Huygensprijs mee. Sniijders kijkt vanuit het perspectief van nu naar de IJssellinie en naar de episode die Hartevelde beschrijft in dit boek. Wieringa kreeg dit jaar de Libris-prijs voor zijn roman *Dit zijn de namen*, dat zich afspeelt in Oost-Europa. Eerder schreef hij over Isaak Babel en reisde hij met de Trans-Siberië-express door Rusland. Voorts presenteerde hij afgelopen jaar het televisieprogramma *De grens* van de VPRO.

Afgelopen week meldden de kranten dat er in Nederland tegenwoordig tweeduizend medewerkers van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst actief zijn. Ten tijde van de Koude Oorlog waren veiligheidsdiensten aan beide zijden van het IJzeren Gordijn

minstens zo actief als nu. In Overijssel en Gelderland deed men er alles aan om een verdedigingswerk tegen de Russen strikt geheim te houden: de IJssellinie. Daarover gaat *Koude Oorlog aan de IJssel*. Het grootste deel van deze roman in wordt gevormd door een KGB-dossier uit de periode 1951-1953. De civiel ingenieur Pieter Kottier bouwt mee aan de IJssellinie. De Russische Klazina Makarova start een correspondentie met Kottier, in opdracht van de geheime dienst. Er ontstaat een dossier van liefde, oorlog en leven, gevat in ontroerende brieven van oost naar west en terug. Erik Hartevelde verzamelde en ordende het brieven- en beeldmateriaal. In het tweede deel gaat het boek over de IJssellinie in 2013, zestig jaar na de briefwisseling, enkele decennia na het einde van de Koude Oorlog. A.L. Sniijders, bekend van zijn zeer korte verhalen, schrijft 25 brieven over oorlog, vijandbeelden en de onmogelijke liefde tussen Pieter Kottier en Klazina Makarova. Hij richt zijn brieven aan Hartevelde. Sniijders toont zich een voorstander van oorlogen die niet doorgaan.

Tegenwoordig kan ieder die dat wil de bunkers en de waterwer-

ken van de IJssellinie bezoeken. Als de Russen zouden komen, kon men het stroomgebied van de IJssel onder water zetten dankzij een vernuftig waterbouwkundig systeem. In dat geval moesten op stel en sprong vierhonderdduizend mensen en tachtigduizend stuks vee geëvacueerd worden. Bijna niemand was daarvan op de hoogte. Dankzij dit boek wordt geschiedenis van zestig jaar geleden tastbaar.

Paul Abels

A.L. Sniijders en Erik Hartevelde